

TÜRKİYE FAAL FUTBOL HAKEMLERİ VE GÖZLEMCİLERİ DERNEĞİ

ARAŞTIRMA VE ÇEVİRİ ARŞİVİ

TÜRKİYE’DE FUTBOL HAKEMLİĞİNİNİN GELİŞİMİ VE SAYISAL DAĞILIMI

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye’de futbol hakemliğinin başlangıcı ve tarihi gelişimi ile birlikte futbol hakemlerinin Türkiye’deki sayısal dağılımları ve bunların nedenleri incelenmektedir. FIFA; hakemlik standardının en üst seviyeye yükselmesi, hakemlerin oyuncularınki ile karşılaştırılabilir bir refah düzeyine gelmesi için yapılan mücadeleyi desteklemektedir. “Profesyonel Hakemlik” ya da “Hakemliğin Profesyonelleşmesi” ile birlikte tüm çalışma hayatını buna adayacak olan hakemler belirli birtakım risklerden uzak olmalıdır. Hakemlerin sosyal güvenliklerinin teminat altına alınması futbol hakemliğine olan ilgiyi artıracaktır. Hakemlik özel olarak seçilmiş insanların topluluğu olma yolundadır. Hakem; düzgün yaşantısı, dürüst kişiliği ile insan psikolojisinden ve toplum sosyolojisinden anlayan, insanın bireysel ve toplumsal davranışlarını yorumlayabilen, saha içindeki ve dışındaki hareketleriyle örnek olması gereken kişidir.

DISPERSION AND DEVELOPMENT OF FOOTBALL REFEREEING IN TURKEY

This study includes the beginning and historical development of referring in Turkey, proportion of football referees in country and the reasons of this proportion. FIFA backs up the increase of refereeing standarts in order to rise it up till the prosperity of football players, as well. Thanks to professionalisation of referees or professional refereeing, the referees devoting all profesional life to this occupation, are able to avoid all risks which menace their profesion. Besides the assurance of social security of referees will incite the interest to refereeing. This occupation is on the way of being an society the esteemed people.

A referee, by means of his smooth living, honest personality and comprehension of human psychology and sociology, is a model of well-being person with his individual and collective behaviours not only in the field but also outside the field.

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, 17100 ÇANAKKALE Tel:286-2171303 Faks: 212 07 51 *E-posta:* laleorta@comu.edu.tr

² Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, 17100 ÇANAKKALE Tel:286-2171303 Faks: 212 07 51 *E-posta:* dohman@mynet.com

1-GİRİŞ

Hakem; düzgün yaşantısı, dürüst kişiliği ile insan psikolojisinden ve toplum sosyolojisinden anlayan, insanın bireysel ve toplumsal davranışlarını yorumlayabilen, saha içindeki ve dışındaki hareketleriyle örnek olması gereken kişidir. Bir futbol maçının güzel, heyecan verici, Fair Play ilkeleri içersinde, bol gollü geçmesinde, bitmesinde veya düzensiz, olaylı, kavgalı bir hava içersinde oynanmasında hakemin rolü son derece önemlidir. Hakemlik özel olarak seçilmiş insanların topluluğu olma yolundadır.

Bu çalışma; Ülkemizde futbol hakemliğinin ortaya çıkışını, tarihi gelişimini ve günümüzdeki sayısal dağılımını incelemektedir. Kuşkusuz, futbol hakemliğinin tarihçesinden bahsedebilmek için futbolun kurallara bağlanışından, bundan söz edebilmek için de futbolun bir oyun olarak ortaya çıkışının tarihçesinden söz etmek gerekir.

Bu bakımdan bu çalışmanın amacı, konumuz itibariyle bir derleme, ardından da bir değerlendirme yapmaktır. Ayrıca 2004-2005 Futbol Sezonunda amatör ve profesyonel müsabakalarda görev yapan futbol hakemlerinin il ve bölgesel bazda sayıları değerlendirilerek yorumlanmıştır

2-METOT

Bu araştırmada, futbol hakemliğinin günümüze kadar olan değişimleri yıllar itibariyle incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Çalışma boyunca genellikle tarihçi metot ve kaynak tarama tekniği kullanılmıştır.

Futbol hakemliğinin ortaya çıkışını ve tarihi gelişimini inceleme amacını taşıyan bu çalışmada gerekli olan veriler basılı kaynaklara dayanmaktadır. Bu nedenle, Futbol ve futbol hakemliği ile ilgili kaynaklar taranmıştır.

Hakem sayıları ile ilgili verilerin değerlendirilmesinde 2004-2005 futbol sezonu için lisanslarını vizelettiren hakemler dikkate alınmıştır. Profesyonel liglerde görev yapan klasman hakemleri ve il ve bölge bazında amatör hakemler toplam olarak ayrı ayrı değerlendirmeye alınmıştır. Bölgesel değerlendirmelerde Türkiye Futbol Federasyonunun dokuz bölgesi dikkate alınmıştır.

Futbol hakemlerinin sayıları ile ilgili gerekli olan data araştırması ve kullanımında basılı kaynaklarla birlikte, Türkiye Futbol Federasyonu Merkez Hakem Kurulu verilerinin kullanımı tercih edilmiştir.

3-BULGULAR

Ülkemizde hakemliğin başlangıcı, 1890 yılında futbolun yaygınlaşmaya başlamasına paralel bir seyir izlemiştir (1,2,3). Türkiye'deki hakemliğin orijini hakkındaki kaynaklar yetersiz ve düzensizdir. Ülkemizdeki hakemlik ancak 1900 yılından sonra özellikle futbolu bırakanların hakem olmasıyla gelişmeye başlamıştır (4). İlk hakemlerin de, futbolun öncüleri olan yabancı uyruklu kişiler olduğunu görüyoruz (5). James La Fontein, Kinon ve Vasiliadis bu çerçevede ilk hatırlanan isimlerdir. İlginç bir tespit de ilk Türk Futbolcusu Fuat Hüsnü Kayacan'ın aynı zamanda ilk Türk Futbol Hakemi oluşudur. Kayacan'ın yönettiği ilk maç 1907'de Kadıköy-Moda maçıdır. Daha sonra hakemlik yapan Türkler arasında zamanımızda isimleri stadyumlara verilerek yaşatılan Ali Sami Yen, Yusuf Ziya Öniş ile Türk basınının Şeyh-ül Muharriri olan Burhan Felek yer almaktadır. Ülkemizde hakemlere "lisans" verilmesi 1940 yılında olmuştur. Bu bağlamda, ilk bölge lisansına Şazi Tezcan sahip olmuştur. İlk Milli Futbol Hakemimiz Nuri Bosut'tur (6).

1940'lı yıllardan itibaren yurt dışına açılan Türk Hakemliğinde özellikle 1960'lı yıllar başarılarla ulaşılan yıllar olmuştur. Bu çerçevede; Sulhi Garan ilk defa FIFA kokardı hakemimiz iken, bunu Cezmi Başar, Muvahhit Afir, Faruk Talu, Semih Zoroğlu ve diğerleri izlemiştir (5).

Ülkemizde Tevhid-i Tedrisat (Eğitim Birliği) yasasının kabulü ile batı tipi bir eğitim sistemine geçilmesi, kendiliğinden okul sporları anlayışını da getirmiştir. Spor; ders programlarına girmeye başlamış, bunun sonucu olarak da İngiltere'dekine benzer biçimde diğer birçok spor dalı gibi futbol da okulların yaygınlaştığı bölgelerde yoğunluk kazanmıştır. Bu da hakemliğin gelişimini etkilemiştir.

Ülkemizde futbol hakemliğinin gelişimini açıklarken kronolojik dönüm noktaları oluşturmak gerektiği kanısındayız. Bu bağlamda yararlanabilecek ilk ayırım Cumhuriyet öncesi ve sonrası biçiminde olabilir. Kuşkusuz Cumhuriyet öncesi oldukça kısa bir zaman dilimini kapsar. Ancak futbol hakemliği açısından bu dönemi dahi kendi arasında üçe ayırmak mümkündür. Bu ayırmda; İstanbul Futbol Birliği Dönemi, İstanbul Futbol Kulüpleri Ligi Dönemi ile Cuma Ligi & Cuma Birliği Dönemi ayırımı gerçekçi bir ayırım olur. 22.5.1922 tarihinde kurulan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (T.İ.C.İ.) kronolojik bakımdan önemli bir kilometre taşıdır.

T.İ.C.İ. Öncesi Döneminde Hakemlik (1903-1922):

İstanbul Futbol Birliği Döneminde maçlar; iki takımında üzerinde anlaşmasıyla o gün maçı olmayan şöhretli bir oyuncu tarafından yönetiliyordu. Hakemlerin ve/veya yan hakemlerin oyun esnasında tarafların tartışması ve anlaşmasıyla değiştirildikleri de görölüyordu (7). Bu dönemde ülkemizde hakemliğin kurumsallaşması kolay olmamış ve İstanbul il sınırları içinde kalmıştır. Birlik Nizamnamesinin son maddesinde (6) belirtildiği üzere, bir futbol maçı 1 hakem, 2 yan hakem, 2 de kale hattı hakemi olmak üzere toplam 5 hakem tarafından yönetilmektedir. İlk 3 hakemi İstanbul Futbol Birliđinin seçmesine karşılık, kale hattı hakemlerini saha içinde görev yapan hakemin seçmesi, dönemin hakemlerine tanınan güvenin ve özgürlüğün çok anlamlı bir ifadesidir. Tarafsız kişiler arasından seçilmeleri şartı bulunan kale hattı hakemlerinin görev ve yetkilerinin kapsamı hususunda her hangi bir açıklık bulunmamakla birlikte, bu hakemlerin aut-korner ayırımının yapılması görevini yükledikleri sonucuna varıyoruz.

İstanbul Futbol Kulüpleri Döneminde; Lig Nizamnamesine göre kulüpler üzerinde anlaştıkları hakemin adını, Lig Düzenleme Kuruluna bildirirler; Kurul müsabakaların başlamasından en az 1 saat önce üzerinde anlaştıkları kişiyi hakem olarak görevlendirirdi. “... hakem konusunda kulüpler anlaşamazsa, kulüplerin önereceği değişik uyruktan ikişer aday, toplam dört kişi arasından, ad çekme yoluyla ve Birliđin Başkan, Başkan Yardımcısı ve Genel Sekreteri gözetiminde görevlendirme yapar” (7). Ad çekme usulü yaklaşık 80 yıl sonra 1991-1992 futbol sezonunda değişik bir biçimde, yaygın adıyla “torbadan kur’a çekimi” olarak uygulanmıştır. O halde torba usulünün hakemlik tarihimizde 80 yıl öncesine dayanan bir örneği mevcuttur. Ne var ki, her iki uygulama sonuç itibarı ile başarısız olmuştur.

Cuma Ligi ve Cuma birliği Döneminde; hakemleri belirleme yetkisi ise, Lig Yönetim Kuruluna aitti.

İstanbul Futbol Birliđinden başlayıp Cuma Birliđini de kavrayan bu dönemde, hakemlik müessesesi bazı ilginç uygulamalara sahne olmuştur. Bunlardan biri Fenerbahçe ile Galatasaray arasındaki bir karşılaşmanın bitimine 20 dakika kala yapılan bir penaltı itirazı uzun tartışmalara yol açmış, tartışmalar 5 ay sonra sonuçlanmış ve son 20 dakika oynatılarak maç tamamlanmıştır (8).

T.İ.C.İ. Döneminde Hakemlik (1922-1936):

İlk Türk Hakemlerinden olup, İsviçre’ye eğitim almaya giden ve 1920 yılında geri dönen Yusuf Ziya Öniş’ in İsviçre Spor Teşkilatı Nizamnamesini tercüme etmesi T.İ.C.İ.’ye kaynak olmuştur. Öniş ve arkadaşları Ali Sami Yen, Burhan Felek ile Nasuhi Baydar’ın da katılımıyla 20 maddelik bir tüzük hazırlanmış böylelikle kulüplerin T.İ.C.İ.

adı altında toplanmasının yolu açılmıştır (9). Bu dönemde hakemliğe ilişkin bazı maddelerin tüzükte yer aldığını görüyoruz. Örneğin; 72. maddeye göre, hakemlerin seçiminde Bölge İdman Heyetleri ve Federasyonlar yetkilidirler. Burada, birlikte kullanılan bir yetki değil, ayrı ayrı sahip olunan yetki söz konusudur. Bu maddeye göre: seçilen hakem karşılaşma saatinde bulunamazsa, rakip takımlar stadyumda mevcut hakemlerden birer kişi seçerler, bunlardan hangisinin maçı yöneteceği kur'a ile belirlenir. Stadyumda tek bir hakemin bile bulunabilmesi durumunda, karşılaşmayı o hakem yönetirdi. İlginç olan, hangi şartlar altında olursa olsun, hakem bulunmaması nedeniyle, bir karşılaşmanın ertelenmesi yolunun kapalı tutulmasıydı. Aynı maddeye göre, resmi hakem adayı bulunamazsa, rakiplerin anlaşarak herhangi bir kişiyi karşılaşmanın hakemliğine getirmeleri mümkün olmaktadır (9).

Ülkemizde Futbol Encümeni (Federasyonu) T.İ.C.İ. tüzüğü çerçevesinde Temmuz 1922'de kurulmuş ve aynı zamanda T.B.M.M.'nin açılışı 23.4.1923 tarihine de denk gelen toplantılarında FIFA'ya başvuru kararı alınmış ve bu başvurusu da bir ay içinde kabul edilmiştir (6). Futbol Federasyonu bünyesinde, hakem işlerini 5 kişilik bir federasyon heyeti üstlenmekteydi (10).

Ülkemizde ilk hakemler; genellikle kendi takımının karşılaşması olmadığı zaman, maç yöneten futbolculardı. Takım ve futbolcu sayısı artıp, aradan belirli bir zaman da geçince, hakemler elden geldiği ölçüde eski futbolcular arasından seçilmişlerdir. Uzunca bir müddet devam eden bu durum, 1932 yılında ülkemizde ilk defa bir "Futbol Hakem Kursu" açılmasına yol açmıştır. Bu kurs hakemlik tarihimizde eğitim yolu ile hakemlik sıfatını kazanmanın ilk kaynağını oluşturmaktadır (10).

1922-1932 yılları arasında Türk Hakemlerinin bazı uluslararası karşılaşmaları yönettiğini de görüyoruz. Örneğin: Hamdi Emin Çap 1924 ve 1925'te Sovyet Rusya-Türkiye karşılaşmalarını, Şeref isimli hakemimiz de 1928'de Macaristan -Avusturya milli maçını yönetmiştir (10).

T.İ.C.İ. döneminin sonunda, Avrupa'da yükselmeye başlayan ideolojilerin izlerini taşıyan birtakım düzenlemelerin Türk Sporuna da yansımaları olduğunu görüyoruz. Türk Spor Kurumu'nun Tüzüğü bu yansımaların anlamlı bir göstergesidir (11). Ülkemizde futbol hakemliğinin kurumsallaşması ve yasal temellere kavuşması, asıl olarak 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu ve bu Kanuna bağlı tüzüğün yürürlüğe girmesiyle olmuştur. 1938 yılında yasanın yürürlüğe girmesinden sonra, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne bağlı olarak yayınlanan Futbol Yüksek Hakem Komitesi Talimatının en önemli ve kalıcı özelliği hakemliğin "Lisans"a bağlanmasıdır (12).

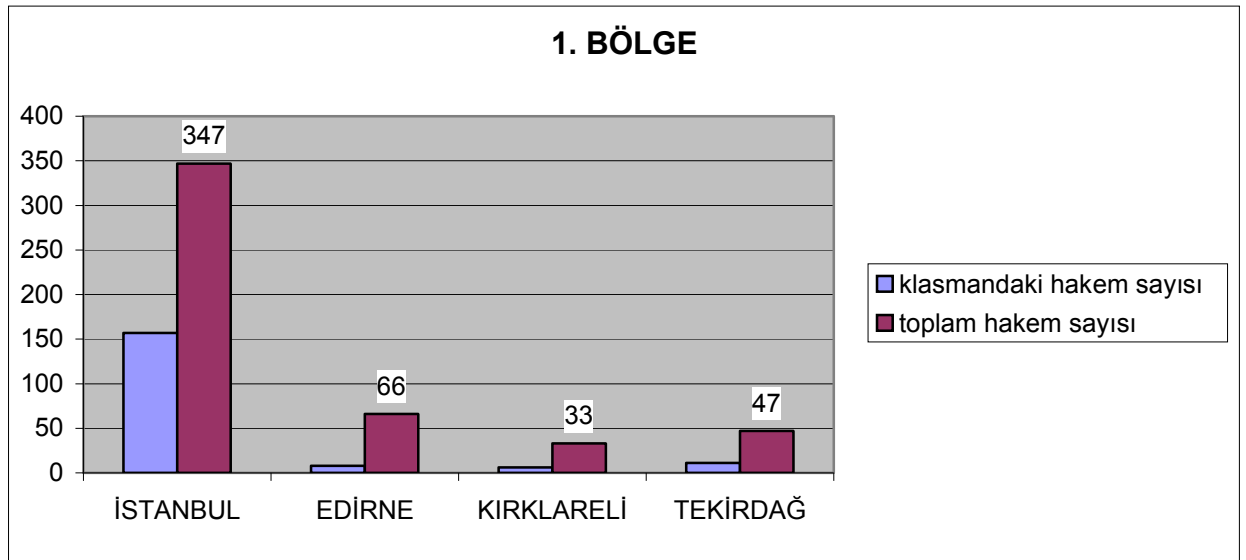
1923-1951 döneminde futbolun daha çok büyük şehirlerde oynanması, para, ulaşım ve diğer problemler nedeniyle, hakemlik sadece büyük şehirlerde talep bulmuştur. 3530 sayılı yasa bu dönemde kabul edildiği için, yasadan futbol hakemliği de etkilenmiştir.

1951-1959 döneminde üç büyük şehirde (İstanbul, Ankara, İzmir) mahalli profesyonel ligin bulunması, hiç kuşkusuz futbolun yaygınlaşmasını geciktirmiştir. Futbol hakemliğinin giderek il düzeyinde de olsa, profesyonelleşmeden olumlu yönde etkilendiğini söyleyebiliriz.

1959'dan sonra ülkemizde Deplasmanlı Profesyonel Lig uygulaması giderek yaygınlaşmıştır. 1963'te Türkiye İkinci Ligi'nin kurulması, 1966'ya gelindiğinde ise; İstanbul, Ankara, Adana, İzmir dörtgeni içerisindeki hemen pek çok şehrin Türkiye İkinci Liginde birer takım ile temsil edilmesi, Türk Futboluna ve Türk Hakemliğine büyük bir dinamizm getirmiştir.

Tablo 1 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 1. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları ve Oranları

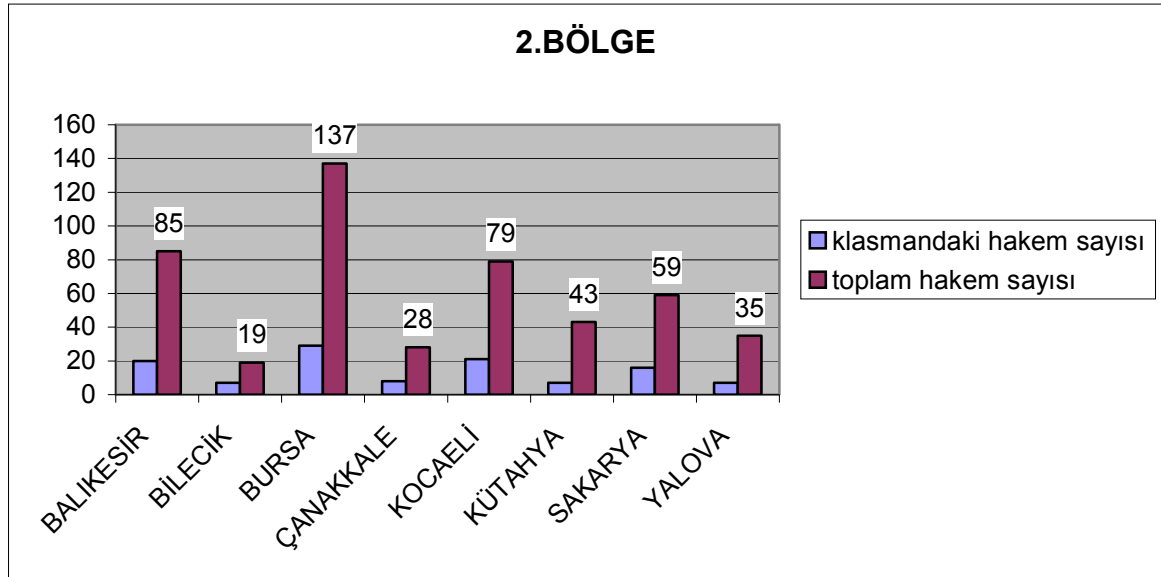
BÖLGELER	İLLER	KLASMANDAKİ HAKEM SAYISI	TOPLAM HAKEM SAYISI	KLASMANLARIN ORANI %
1.BÖLGE	İSTANBUL	130	347	37%
	EDİRNE	3	66	5 %
	KIRKLARELİ	2	33	6 %
	TEKİRDAĞ	7	47	15%
TOPLAM		142	493	29%

Şekil 1 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 1. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları

Tablo 2 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 2. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları ve Oranları

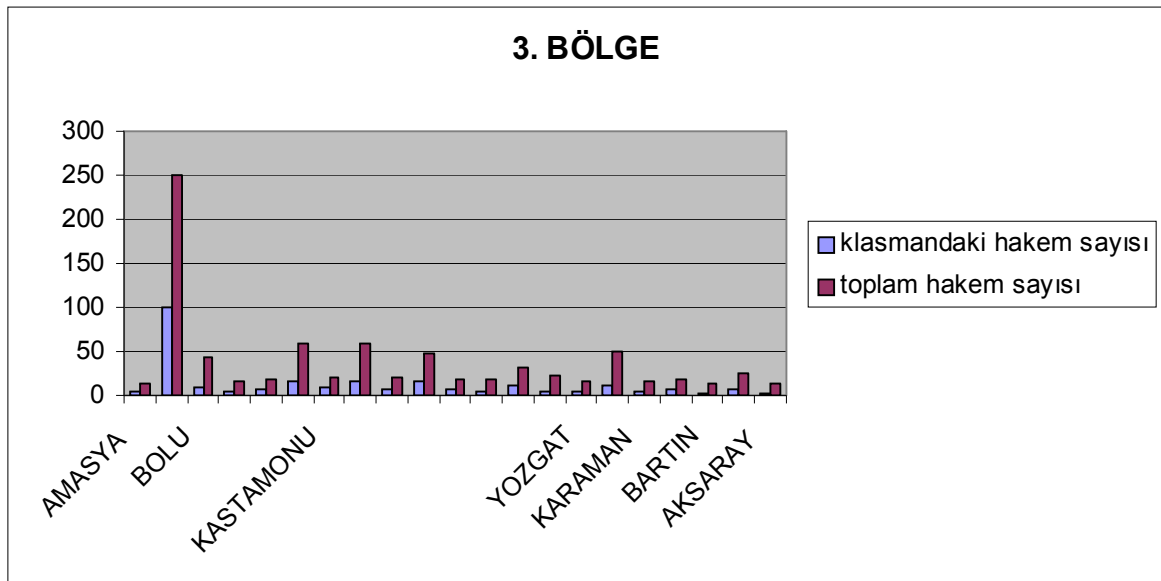
BÖLGELER	İLLER	KLASMANDAKİ HAKEM SAYISI	TOPLAM HAKEM SAYISI	KLASMANLARIN ORANI %
	BALIKESİR	16	85	19%
	BİLECİK	5	19	26%
	BURSA	21	137	15%
	ÇANAKKALE	6	28	21%
2.BÖLGE	KOCAELİ	17	79	22%
	KÜTAHYA	4	43	9 %
	SAKARYA	12	59	20%
	YALOVA	4	35	11%
TOPLAM		85	485	18%

Şekil 2 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 2. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları

Tablo 3 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 3. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları ve Oranları

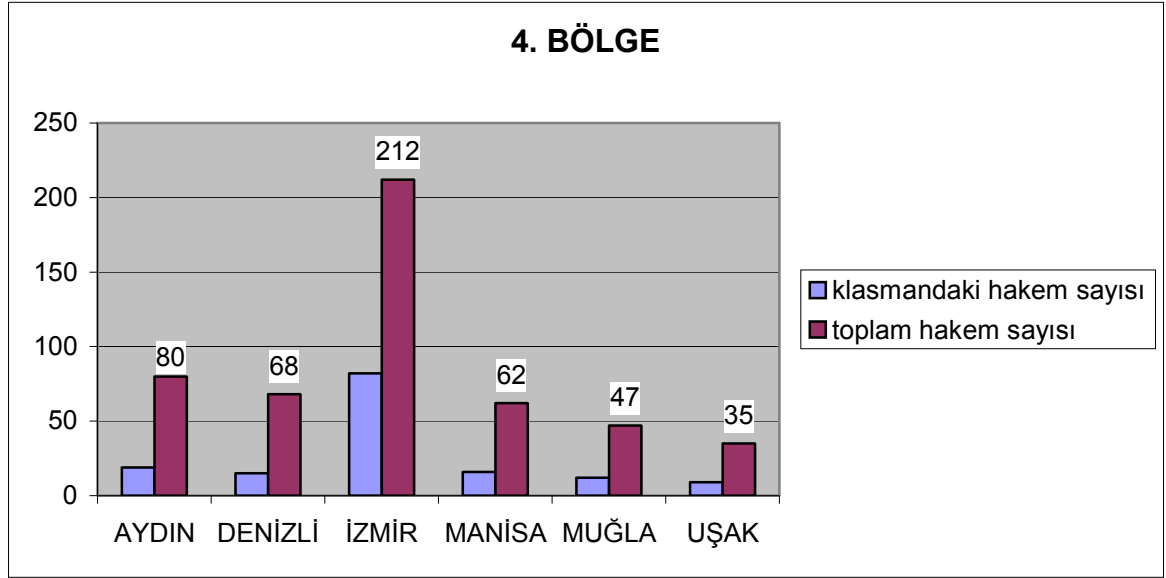
BÖLGELER	İLLER	KLASMANDAKİ HAKEM SAYISI	TOPLAM HAKEM SAYISI	KLASMANLARIN ORANI %
	AMASYA	2	14	14%
	ANKARA	91	249	37%
	BOLU	4	44	9%
	ÇANKIRI	5	15	33%
	ÇORUM	3	18	17%
	E.ŞEHİR	10	58	17%
	KASTAMONU	7	21	33%
	KAYSERİ	11	60	18%
	KIRŞEHİR	3	20	15%
3.BÖLGE	KONYA	12	48	25%
	KARABÜK	5	18	28%
	NİĞDE	6	18	33%
	NEVŞEHİR	3	19	16%
	SİVAS	7	32	22%
	TOKAT	4	23	17%
	YOZGAT	2	16	13%
	ZONGULDAK	9	49	18%
	KARAMAN	3	15	20%
	KIRIKKALE	3	19	16%
	BARTIN	2	14	14%
	DÜZCE	3	26	12%
	AKSARAY	2	13	15%
	TOPLAM	197	809	24%

Şekil 3: Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 3. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları

Tablo 4 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 4. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları ve Oranları

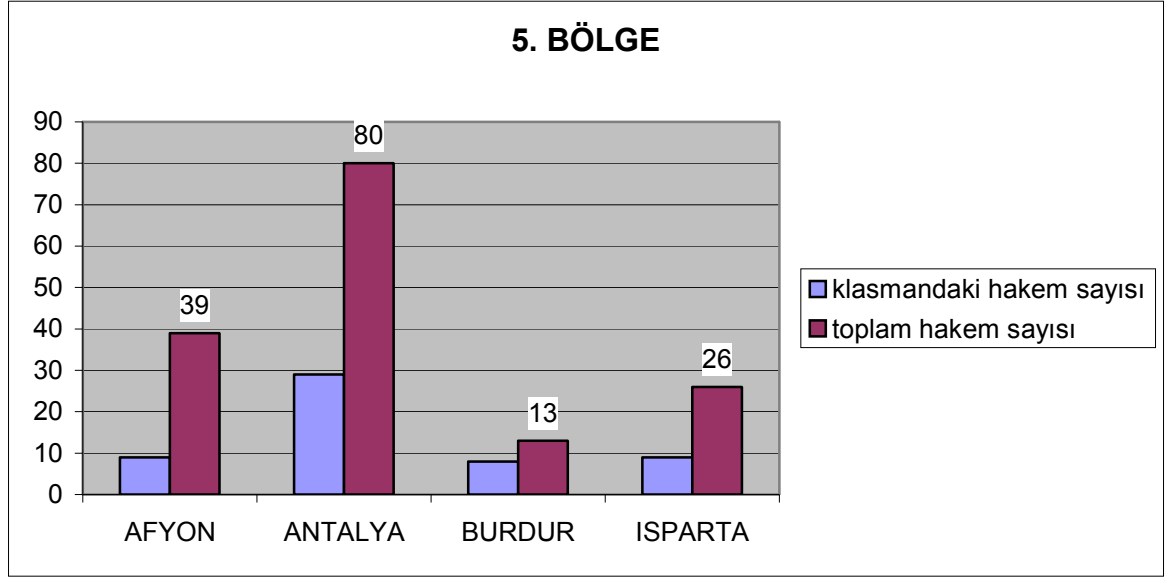
BÖLGELER	İLLER	KLASMANDAKİ HAKEM SAYISI	TOPLAM HAKEM SAYISI	KLASMANLARIN ORANI %
	AYDIN	13	80	16%
	DENİZLİ	11	68	16%
	İZMİR	65	212	31%
4.BÖLGE	MANİSA	11	62	18%
	MUĞLA	10	47	21%
	UŞAK	4	35	11%
TOPLAM		114	504	23%

Şekil 4 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 4. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları

Tablo 5 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 5. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları ve Oranları

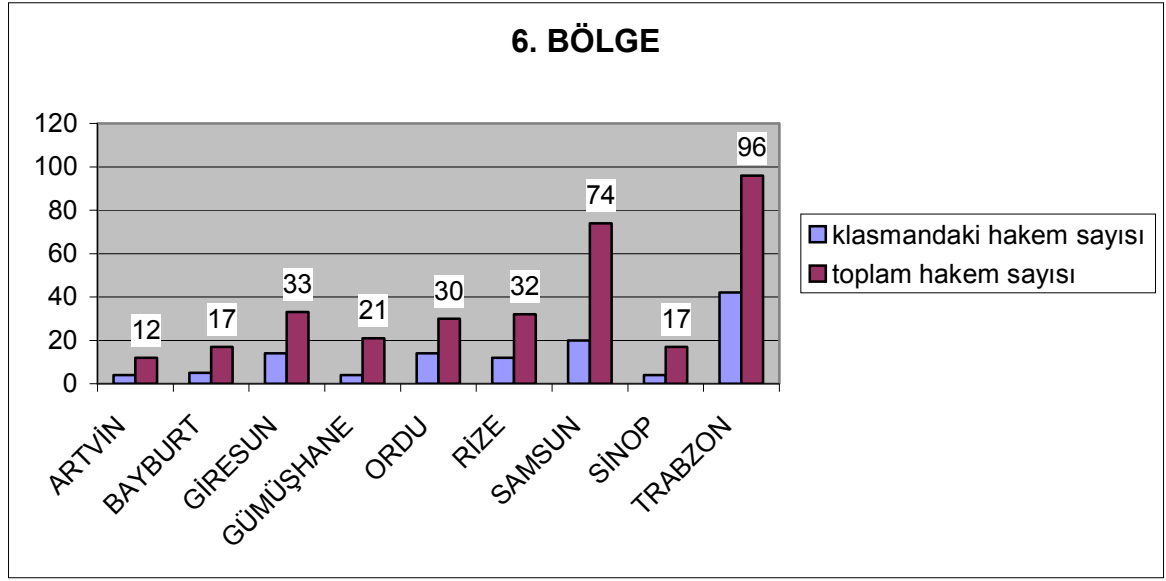
BÖLGELER	İLLER	KLASMANDAKİ HAKEM SAYISI	TOPLAM HAKEM SAYISI	KLASMANLARIN ORANI %
	AFYON	3	39	8%
5.BÖLGE	ANTALYA	25	80	31%
	BURDUR	4	13	31%
	ISPARTA	5	26	19%
TOPLAM		37	158	23%

Şekil 5 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 5. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları

Tablo 6 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 6. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları

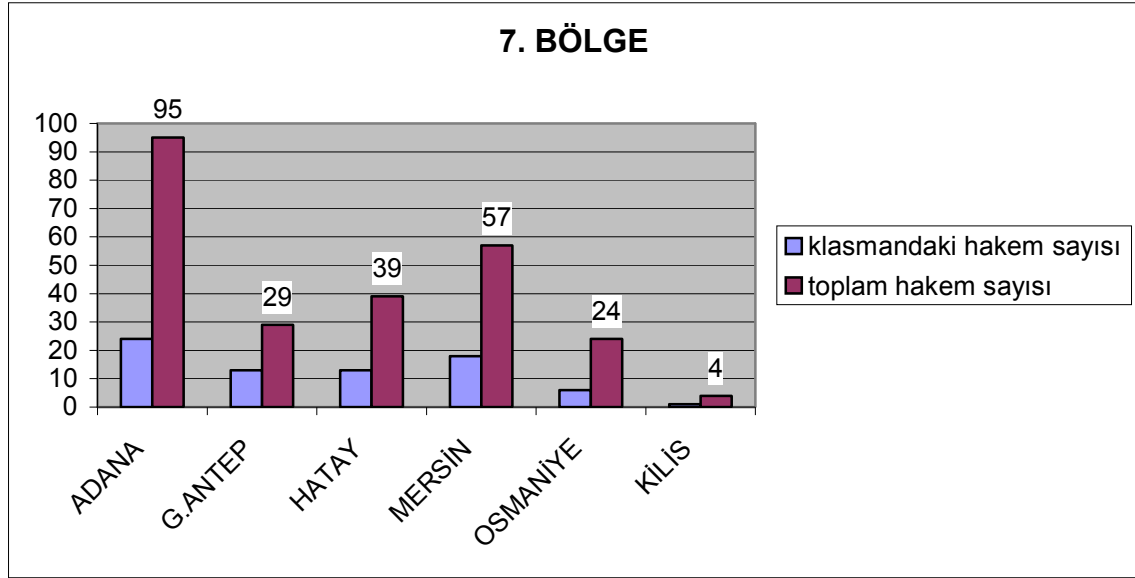
BÖLGELER	İLLER	KLASMANDAKİ HAKEM SAYISI	TOPLAM HAKEM SAYISI	KLASMANLARIN ORANI %
	ARTVİN	2	12	17%
	BAYBURT	3	17	18%
	GİRESUN	9	33	27%
	GÜMÜŞHANE	3	21	14%
6.BÖLGE	ORDU	12	30	40%
	RİZE	8	32	25%
	SAMSUN	16	74	22%
	SİNOP	2	17	12%
	TRABZON	29	96	30%
	TOPLAM	84	332	25%

Şekil 6 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 6. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları

Tablo 7 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 7. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları ve Oranları

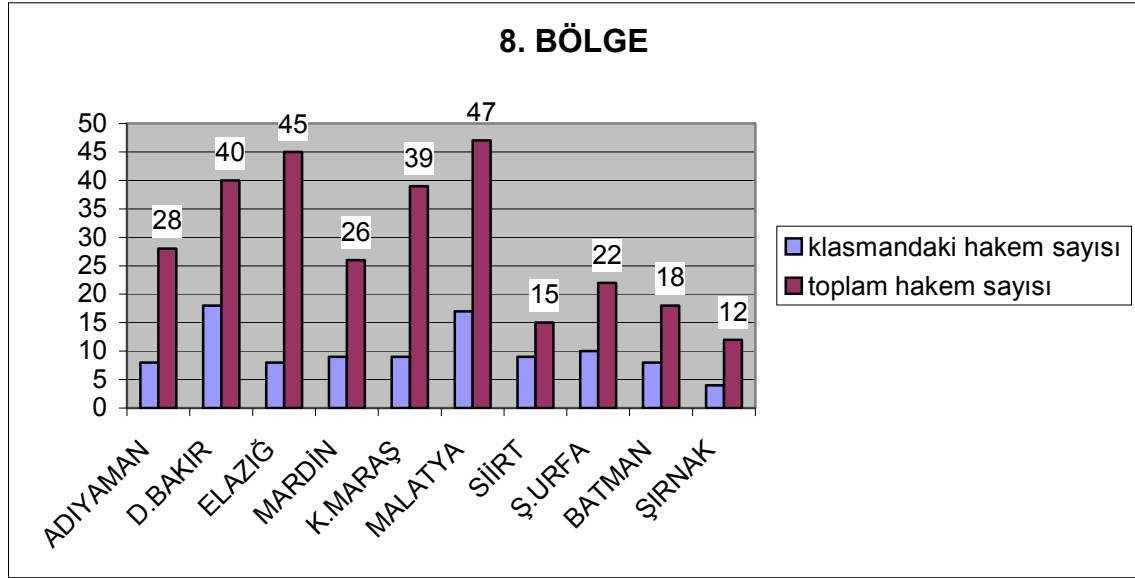
BÖLGELER	İLLER	KLASMANDAKİ HAKEM SAYISI	TOPLAM HAKEM SAYISI	KLASMANLARIN ORANI %
	ADANA	18	95	19%
	G.ANTEP	11	29	38%
7.BÖLGE	HATAY	12	39	31%
	MERSİN	15	57	26%
	OSMANİYE	4	24	17%
	KİLİS	1	4	25%
	TOPLAM	61	248	25%

Şekil 7 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 7. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları

Tablo 8 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 8. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları ve Oranları

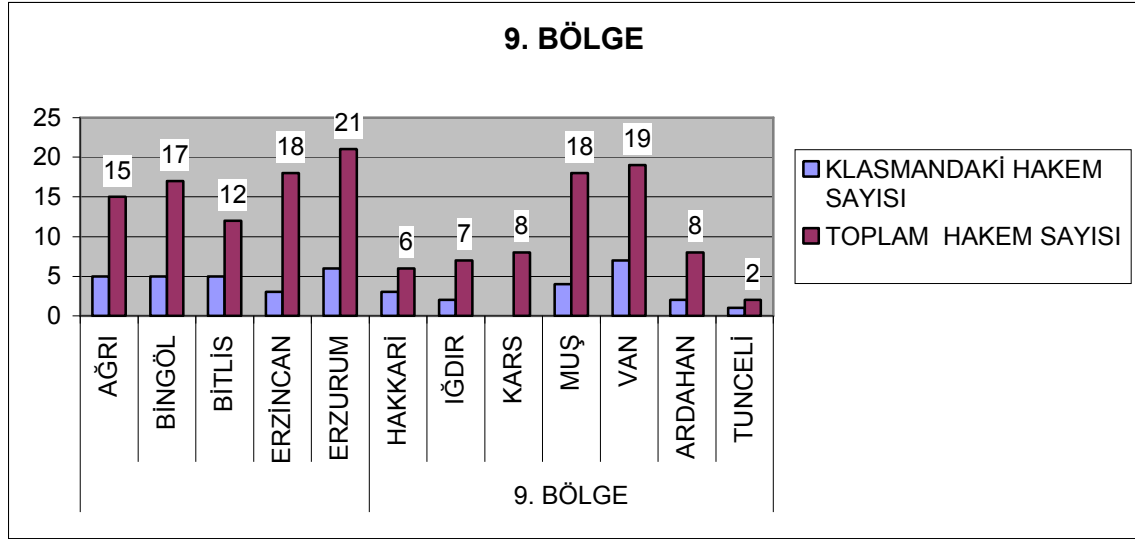
BÖLGELER	İLLER	KLASMANDAKİ HAKEM SAYISI	TOPLAM HAKEM SAYISI	KLASMANLARIN ORANI %
	ADİYAMAN	5	28	18%
	D.BAKIR	15	40	38%
	ELAZIĞ	7	45	16%
	MARDİN	5	26	19%
8.BÖLGE	K.MARAŞ	6	39	15%
	MALATYA	13	47	28%
	SİİRT	6	15	40%
	Ş.URFA	9	22	41%
	BATMAN	6	18	33%
	ŞIRNAK	2	12	17%
	TOPLAM	74	292	25%

Şekil 8 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 8. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları

Tablo 9 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 9. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları ve Oranları

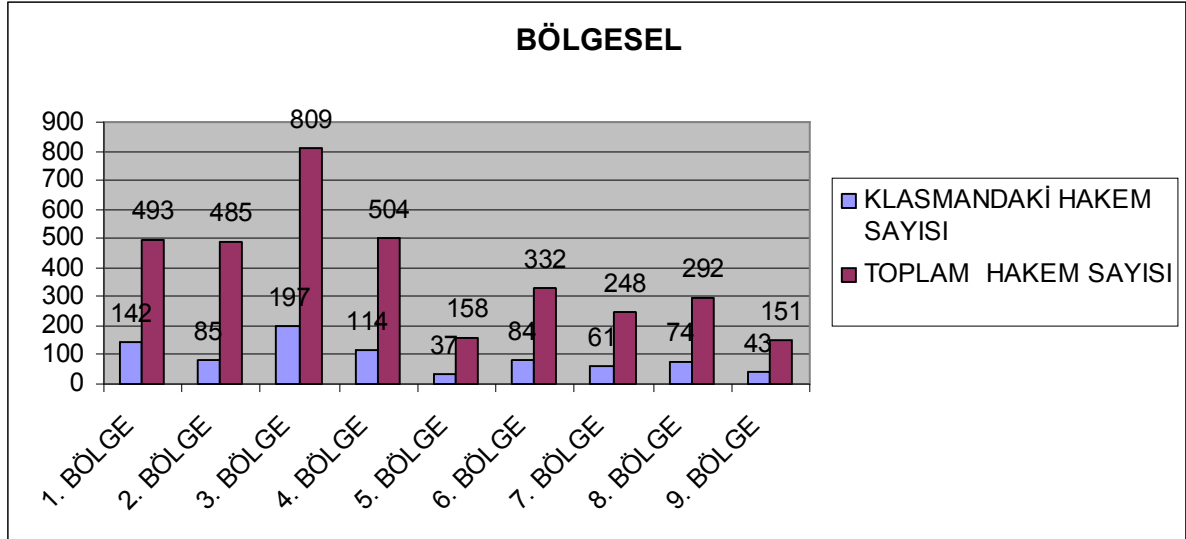
BÖLGELER	İLLER	KLASMANDAKİ HAKEM SAYISI	TOPLAM HAKEM SAYISI	KLASMANLARIN ORANI %
	AĞRI	5	15	33%
	BİNGÖL	5	17	29%
	BİTLİS	5	12	42%
	ERZİNCAN	3	18	17%
	ERZURUM	6	21	29%
9. BÖLGE	HAKKARİ	3	6	50%
	İĞDIR	2	7	29%
	KARS		8	0%
	MUŞ	4	18	22%
	VAN	7	19	37%
	ARDAHAN	2	8	25%
	TUNCELİ	1	2	50%
	TOPLAM	43	151	28%
GENEL	TOPLAM	837	3472	24%

Şekil 9 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan 9. Bölge Hakemlerinin İllere Göre Sayıları

Tablo 10 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan Hakemlerin Bölgelere Göre Sayıları ve Oranları

BÖLGELER	KLASMANDAKİ HAKEM SAYISI	TOPLAM HAKEM SAYISI	KLASMANLARIN ORANI %
1. BÖLGE	142	493	29%
2. BÖLGE	85	485	18%
3. BÖLGE	197	809	24%
4. BÖLGE	114	504	23%
5. BÖLGE	37	158	23%
6. BÖLGE	84	332	25%
7. BÖLGE	61	248	25%
8. BÖLGE	74	292	25%
9. BÖLGE	43	151	28%

Şekil 10 : Türkiye Profesyonel ve Amatör Liglerinde Görev Yapan Hakemlerin Bölgelere Göre Sayıları

4-SONUÇ

Ülkemizde futbol hakemliği TİCİ öncesi ve TİCİ döneminde yerel bir nitelik taşıyordu. Bu dönemde futbolun, özellikle üç büyük şehirde yoğunluk kazanması, futbol hakemliği açısından da üç büyük şehri dikkate alan uygulama ve değerlendirmeleri yeterli kılmaktaydı.

2004-2005 Futbol Sezonunda Türkiye genelinde 3472 lisanslı futbol hakemi bulunmaktadır. Bu hakemlerin 837'si Türkiye Profesyonel Liglerinde görev yapmaktadır. Türkiye Profesyonel Liglerinde görev yapan hakemlerin % 34'ü üç büyük şehirde yaşamaktadır. İstanbul'da 347, Ankara'da 249, İzmir'de 212 lisanslı futbol hakemi Türkiye'deki futbol hakemlerin dörtte birini oluşturmaktadır.

Birinci ve dokuzuncu bölge hakemlerinin klasmana yükselme oranları yüksekken, ikinci bölge hakemlerinin düşüktür. Dokuzuncu bölgede bulunan Tunceli ve Hakkari'nin mevcut hakem sayısının % 50'si klasmanda yer alarak, Türkiye genelinde en yüksek oranı yakalamıştır. Şanlıurfa % 41, Ordu ise % 40 oranında klasmanda yer almaktadır.

2004-2005 sezonunda klasmanda hakemi bulunmayan tek il Kars olurken, Edirne % 5, Bolu ve Kütahya % 9, Uşak ise % 11 oranında klasmanda yer alarak en az klasmanda hakemi bulunan iller olmuşlardır.

İller arasındaki oran farklılıklarının giderilmesiyle Türkiye Profesyonel Liglerinde görev yapan klasman hakemlerinin kalitesi daha da artacaktır. Bu da klasman oranlarının yüksek olduğu illerde mevcut hakem sayısını artırmakla mümkün olabilecektir. Böylece

ülkemizde hakemliğin tabana yayılması ile birlikte futbol hakemliği daha nitelikli bir yapıya kavuşacaktır. Hakemliğin Türkiye genelinde gelişiminden söz edebilmek için bu oranın tüm şehirlerde birbirine yakın değerler olmasına dikkat edilmelidir.

Ülkemizde futbol hakemliğinin gelişimi sadece hakemlik kurumunu değil; kulüplerin, kulüp yönetimlerinin, futbolcu ve taraftarların gerek yapısal özelliklerinin, gerekse toplumsal konumlarının ayrıntılı bir biçimde ortaya konmasını, değerlendirmesini ve karşılaştırmasını gerektirir.

FIFA; hakemlik standardının en üst seviyeye yükselmesi için hakemlerin; oyuncuların gelirleriyle karşılaştırılabilir bir refah düzeyine ulaşmasını desteklemektedir. “Profesyonel Hakemlik” ya da “Hakemliğin Profesyonelleşmesi” ile birlikte tüm çalışma hayatını buna adayacak olan hakemler, belirli birtakım risklerden uzak olmalıdır. Hakemlerin sağlık ve sosyal güvenlikleri teminat altına alınmalıdır.

Spor kamuoyunda futbol hakemliği bitmez tükenmez tartışmaların odak noktasında bulunmaktadır. Bundan dolayı, hakemliğe ilişkin tartışmalar ülkemiz spor tarihinin hiçbir döneminde ortadan kalkmamıştır. Sadece bazı dönemlerde azaldığından, bazı dönemlerde de yoğunluk kazandığından söz edilebilir.

Hakemlere ve kişiliklerine yapılan hakaret ve saldırılar futbol hakemliğinin gelişmesini olumsuz etkilemektedir. Eleştirilerin yapıcı olması hataların daha kısa sürede giderilmesini sağlayacaktır. Günümüzde hakemlik kurumun azalan saygınlığının tekrar kazandırılması ile hakemliğe olan talep artacaktır.

KAYNAKLAR

1. Tezcan, F., (Derl.), Futbol, İstanbul, 1964.
2. Oral, M.A., Türkiye Futbol Tarihi, İstanbul, 1954.
3. Radnedge, K.; The Ultimate Encyclopedia of Soccer, London, 1994.
4. Baba, N. Beynelmillel Futbol Kaideleri ve Kaideler Hakkında Sorgular-Cevaplar, Ankara, 1939.
5. Karadayı, E.- Yıldız, D., Hakem Sizsiniz, İstanbul, 1976.
6. Artun, T.Ü. ve Diğerleri, Türk Futbol Tarihi (Ed. E.Arıpınar), C.I-II, İstanbul, 1992.
7. Fişek, K., Spor Yönetimi, Ankara, 1980.
8. Fişek, K., Türkiye Spor Tarihi, İstanbul, t.y.
9. Bayburd, R., Sevinçli, O.V. Akıska, A., Futbol Yıllığı 1963, İstanbul, 1963.
10. San, H., Ünsi, T., Var, S., Futbol Ansiklopedisi, İstanbul, 1963.
11. Türk Spor Kurumu, Türk Spor Kurumu Nizamnamesi, Ankara, 1936.
12. B.T.G.D., Futbol Yüksek Hakem Komitesi Talimatı, Ankara, 1939.

